

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

ויקרא תש"ע פרשת שבוע

בְּרִית מִלַּח

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

חשיבות מציאות המלח בקרבנות מודגשת ארבע פעמים בפסוק הבא:
 "וְכָל קָרְבָּן מִנְחָתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשָּׁבֵת מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח": (ויקרא ב' יג).
 ברית מעין זו נזכרת גם בהקשר של מתנות כהונה וז"ל הכתוב:
 "כֹּל תְּרוֹמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִיקְנֹק נְתַתִּי לָךְ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֶיךָ אֲתֶךָ לְחַק עוֹלָם בְּרִית מִלַּח עוֹלָם הוּא לְפָנַי יִקְנֹק לָךְ וּלְזָרְעֶךָ אֲתֶךָ" (במדבר י"ח יט).
 בפעם השלישית היא נזכרת בהקשר של מלכות דוד, וז"ל הכתוב:
 "הֲלֹא לָכֶם לָדַעַת כִּי יִקְנֹק אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נָתַן מִמְּלָכָה לְדָוִד עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לֹא וּלְבָנָיו בְּרִית מִלַּח" (דברי הימים י"ג ה).

ננסה להבין השבוע את פשרו של ביטוי זה.

רש"י על פרשתנו מסביר: "שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג". דברי רש"י המבוססים על המדרש, אינם מסבירים פשרה של ברית זו.
 בהסבר הברית על מתנות הכהונה מסביר רש"י: "ברית מלח עולם - כרת ברית עם אהרן בדבר הבריאה ומתקיים ומבריאה את אחרים: ברית מלח - כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם".

בדבריו אלה מסביר רש"י את הסיבה לאזכור המלח בברית עם אהרן. הסיבה לשוני בין ההסברים הוא כנראה השוני בין שני הביטויים. הראשון העוסק בחיוב להקריב מלח הוא "בְּרִית אֱלֹהֶיךָ" עם המלח או עם המים או עם שניהם. לעומת זה, הברית בענין הכהונה היא: "בְּרִית מִלַּח עוֹלָם הוּא לְפָנַי יִקְנֹק לָךְ וּלְזָרְעֶךָ אֲתֶךָ". ברית בין הקב"ה לאהרון וזרעו לעולם. אם כן, אע"פ שאין לנו כנראה פירוש רש"י על דברי הימים, דברי רש"י על ספר במדבר תקפים גם שם.

אבן עזרא מסביר כי הברית בענין המלח והקרבנות גם היא ברית שנכרתה בין הקב"ה ועם ישראל. ברית זו מחייבת את עם ישראל שלא להקריב קרבן תפל. וז"ל: "הכנסתיך בברית והשבעתיך, שלא תקריב תפל ולא יאכל, כי הוא דרך בזיון".

גם הרמב"ם מסביר שזו ברית בין הקב"ה ובין עמו. אומנם לדעתו, מטרת הברית כמו כל עניני הקרבנות הוא להרחיק את עם ישראל מעניני עבודה זרה. וז"ל: "ומפני שעובדי ע"ז לא היו מקריבים לחם, אלא שאור, והיו בוחרים להקריב הענינים המתוקים ומלכלכים קרבניהם בדבש, כמו שהוא מפורסם בספרים אשר ספרתי לך, וכן לא תמצא בדבר מקרבנותם מלח, מפני זה הזהיר השם מהקריב כל שאור וכל דבש, וצוה בהתמדת המלח על כל קרבנך תקריב מלח".

הרמב"ן לשיטתו, חולק על הרמב"ם במורה נבוכים ולדעתו: "אני סובר בו ענין, שהמלח מים, ובכח השמש הבא בהם יעשה מלח, והמים בתולדותם ירוו הארץ ויולידו ויצמיחו, ואחרי היותם מלח יכריתו כל מקום וישרפו, לא תזרע ולא תצמיח. והנה הברית כלולה מכל המדות, והמים והאש באים בה, ... כמלח שיתן טעם בכל המאכלים ותקיים ותכרית במליחותה, והנה המלח כברית, ולכן אמר בקרבנות (במדבר שם) ברית מלח עולם היא, כי הברית מלח העולם, בו יתקיים ויכרת".
 לדעתו מדובר כאן בענין לכתחילה. הברית היא כמלח, שהרי הברית כוללת את שתי האפשרויות. שמירתה המועילה והפרתה היא שגורת אחריה חורבן.

המלח מסמן את שתי האפשרויות: * במצב המועיל והמביא ברכה והוא הצד של המים.
 * במצב של המלח המכרית את מי שעובר על הברית.

הבה נתפלל כי נזכה לקיים את ברית המלח בענין הקרבנות לפי כל השיטות וממילא נזכה גם לשמירת הברית עם בני אהרון ובשמירת הברית עם מלכי בית דוד.

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלבי"ע ט' כסלו תשס"ט
---	---

ERETZ HEMDAH
3 Chiya St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

ארץ חמדה ע"ר
רח' חייא 3 ת.ד. 36236 ירושלים 91360
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

כ"ח אדר - ה' ניסן, סנהדרין ל-לו

דין מרומה (לב עמוד ב)

הרב עופר לבנת

לע"נ סבתנו מלכה טוביע בת הרב יעקב לייב

השבוע בדפי הדף היומי, אנו מתחילים ללמוד את הפרק הרביעי במסכת סנהדרין הפותח בנושא של ההבדלים בין דיני ממונות לדיני נפשות. הגמרא (דף לב) מסבירה כי מדין תורה, בין בדיני ממונות ובין בדיני נפשות, חובה על הדיינים לדרוש ולחקור את העדים על מנת לברר האם עדותם אמת. אמנם, חכמים תקנו לא לדרוש ולחקור את העדים בדיני ממונות כדי לא לנעול דלת בפני לוויין. פירוש הדבר, שאם אדם יידע שיהיה לו קשה לתבוע את כספו בבית דין כיוון שהדיינים ידרשו ויחקרו את עדיו, הוא לא יסכים להלוות. לכן, חכמים תקנו שהדיינים לא ידרשו ויחקרו את העדים בדיני ממונות. זו דוגמה לדרכם של חכמים שהיו רגישים למצבם של הנוזקים לאשראי, בעיה שיכולה להכביד גם על העשירים בעת מצוקה של תזרים מזומנים.

הגמרא אומרת, שגם לאחר תקנה זו, אם יש חשש שה"דין מרומה", הדיין צריך לדרוש ולחקור את העדים, אף בדיני ממונות. פירוש הדבר, שאם הדיין חושד שיש רמאות בדין שלפניו, עליו לדרוש ולחקור את העדים. הראשונים הקשו שתירה לגמרא זו מן הגמרא במסכת שבועות (ל עמוד ב) שם מבואר שאם הדיין רואה שהדין מרומה עליו להסתלק מן הדין. נאמרו מספר תירוצים בראשונים ליישב שתירה זו.

התוספות (סנהדרין לב עמוד ב ד"ה כאן) מתרצים שאם הדיין יודע שהדין מרומה עליו להסתלק מן הדין, אך אם הוא רק חושד, עליו לדרוש ולחקור. הרמב"ם (סנהדרין כד, ג) פוסק שכאשר הדיין חושד ברמאות עליו תחילה לדרוש ולחקור כפי שדורשים וחוקרים בדיני נפשות. אם לאחר הדרישה וחקירה הוא משוכנע שאין רמאות, עליו לפסוק את הדין. אולם, אם גם לאחר הדרישה וחקירה הוא עדיין חושד שיש רמאות ומסתתרים ממנו דברים, עליו להסתלק מן הדין.

לרא"ש (סנהדרין ד, א) שיטה נוספת. לדעתו, ההבדל בין הגמרות תלוי במי הדיין חושד ברמאות. כאשר הדיין חושד שהתובע רמאי, עליו להסתלק מן הדין ובכך יפסיד התובע. אולם, כאשר הנתבע הוא החשוד כרמאי, הרי אם הדיין יסתלק מן הדין הנתבע ירוויח מכך. לכן במקרה זה על הדיין לדרוש ולחקור עד אשר יוכל להוכיח ולבטל את רמאותו של הנתבע.

סיכום ופסיקה:

השולחן ערוך (חושן משפט טו, ג-ד) משלב בין שיטת הרמב"ם לשיטת הרא"ש. הוא פוסק שכאשר הדיין חושד ברמאות עליו תחילה לדרוש ולחקור כפי שדורשים וחוקרים בדיני נפשות. אם לאחר הדרישה וחקירה הוא עדיין חושד שיש רמאות, אם הוא חושד שהתובע הוא הרמאי, עליו להסתלק מן הדין. אולם, אם הוא חושד שהנתבע הוא הרמאי, עליו להמשיך לדרוש ולחקור כדי לבטל את רמאותו.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

ברכות על מזון לא-כשר במקום שהכרח לאוכלו

Kharkov, Ukraine

חארקוב, אוקראינה

כסלו תשנ"ה

שאלה

שאלוני שאלה הנוגעת לחיים המסובכים שיש כאן. יש ילדים שהחליטו לשמור מצוות אך עודם חיים בבתי הוריהם ונאלצים לאכול אוכל לא כשר. שאלתם: האם לברך ברכה ראשונה ואחרונה על האוכל? בשו"ע קצ"ו כתב שלא מברכים על דבר איסור לא בתחילה ולא בסוף אך במקום סכנה מברכים וכן כתב בסימן ר"ד סעיף ט'. שאלותינו: האם לדמות מצבם למצב של סכנה מכיון שאין הם יכולים להתקיים בעצמם, ואז הם מתחייבים בברכה תחילה וסוף? כמו כן, יכול להיות שבכל אופן יש מקום לברך על בהמ"ז שמתחייב מדאורייתא על אכילה לשובע, כעין מה שכתב המ"ב בסי' קצ"ו ס"ק ד'.

תשובה

נערים הנמצאים בתהליך חזרה בתשובה ומתקשים להימנע מאכילת אוכל לא-כשר בבית הוריהם, יאכלו לחם כשר וכדו', ויברכו על הלחם¹.

1 א. על-פי "ערוך השלחן" (או"ח ט"י קצו סעיף ג).
ב. קשה להגדיר מצב זה כפיקוח נפש, וראה את המסופר בספר דניאל על המאמצים שעשו הילדים כדי שלא יאכלו אוכל לא-כשר.
ג. יש להוסיף שהט"ז והב"ח חלקו על פסק השו"ע, לברך כשאכל דבר איסור במצב של פיקוח נפש. ואמנם "מגן אברהם", "משנה ברורה" ו"ערוך השלחן" הכריעו כשו"ע, ואולם כשאין ודאות, שמדובר בפיקוח נפש ממש, נראה שכולם מודים, שאין לברך. ועיין גם ב"מראה הבזק" ח"ב, תשובה י"א

להלן התשובה לנוחיות הקוראים:

קיטו, אקוודור, אדר ב' תשנ"ב יא. חינוך לברכות על מאכלים לא-כשרים

שאלה

האם אפשר לחנך ילדים או מבוגרים לברך ברכות הנהנין על מאכלים שהם לא כשרים, או שמסופקים בכשרותם (אין זה מברך אלא מנאץ), וצריך לקחת בחשבון שזאת האפשרות היחידה לחנך אותם לכך?

תשובה

1. מצוות חינוך יש לעשות בהכשר גמור כמו אצל גדול, כדי שהילד לא ימשיך בקלקולים גם בגדלותו.¹
2. הסכמת הפוסקים שאין לברך על מאכלות אסורים ואין זה מברך אלא מנאץ,² ולכן אין לחנך גדולים או קטנים לברך על מאכלות אסורים, שהרי הברכה אינה ברכה אלא נאצה.³
3. יש להנהיג שבית-הספר יחלק דברי-מאכל כשרים, ועליהם יתחנכו לברך, אף אם יגרם על ידי כך שיברכו בביתם על מאכלות שאינם כשרים.⁴

1 סוכה ב ע"ב וברשב"א ובריטב"א שם; ר"ן יומא פב ע"א, ועיין שו"ע אורח חיים ס"י תרנו ב"ביאור הלכה" ד"ה כדי לחנכו במצוות, ושם ס"י תרנח ב"משנה ברורה" ס"ק כח ו"שער הציון" אות לו.
2 רמב"ם פ"א מהל' ברכות ה' יט, וכן כתבו רמב"ן ורשב"א וריטב"א על המשנה במס' ברכות מה ע"א, ועיין באורך בהלכות ברכות לריטב"א פרק חמישי ה' יב-יח. וכן נפסק בשו"ע אורח חיים ס"י קצו, א, ושלא כראב"ד ורא"ש שסוברים, שמברכים אף על אכילת איסור, שהרי נהנה. ועיין "ילקוט יוסף" ח"ג ס"י קצו.
3 ולכן לא רק שאינו יוצא ידי חובת חינוך אלא אף אסור לחנך באופן זה, שהרי הברכה היא ניאוף.
4 שהרי יברך אף על מאכלים כשרים, ואף אם יגרם שיברך על מאכלות אסורים, כבר הורנו חז"ל (בירושלמי קידושין פ"ד ה"א) "גדול הוא קידוש השם מחילול השם", וזה לשון "קרבן העדה" שם: "בדבר שיש בו קידוש השם וחילול השם כהא דמייתי בסמוך, לא דחינן מצוה דקידוש השם מפני חילול השם".

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'-ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש!!!

שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 360 ₪ במקום 480 ₪

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

